עין משפט
נר מצוה

מד א מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף א:

מה ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן שו סעיף ו:

וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח [א]וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש שם בגיגית פותח טפח אם לאו: ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב [א]באוונא דמיא וקא משח ליה אמר ליה [ב]אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא:

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

וגיגית סדוקה מונחת על גביו. והמת מוטל בהילקטי תחת הגיגית [ג][כנגד] הסדק ולפני מות המת פקקו בשבת המאור בטפיח שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמלא המת מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה ומור שבין שני בתים מכנים את הטומאה לצד שני במלא אגרוף לפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד ההילקטי וכלי חרס אינו מטמא מגבו ומולך: **וקשרו מקידה.** שהיא רחבה טפח: **בגמי לידע.** אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות (פ"י) שנינו [ג](דאין) חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקלתה כנגד ארובה ומקלתה בתוך הבית בין יש בארובה פותח טפח לאין בארובה פותח טפח ואני לא יכולתי להבין בו. ולהכי נקט גמי שראוי למאכל בהמה ולא מיבטל ליה להיות קשר של קיימא דמנתק כשיבש: **באוונא.** בגיגית מלאה מים: **מתעסק.** שלא לצורך אלא לאיעסוקי בעלמא:

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

באוונא דמיא. אמבטי של מים וכך פירש בערוך: **מדידה** דמצוה דלאו דמצוה מי אמור כו'. בפקיקה לא בעינן של מצוה כדפירש' לעיל בשילהי כל הכלים (דף קכו:) אלא דווקא במדידה בעינן של מצוה:

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

מסורת הש"ס

א) [כרי"ף ורא"ש וכרי"ן ליתא בגמגה וכן הוא בכת"י שם ועי' בערוך ערך אורגא וכן בגרסות כג. ר' זירא הוה יתיב בגמגה דמיא פרש"י בגמגה גיגית], ב) [רש"ל], ג) [רש"ל מח"ז].

רבינו חננאל

ויתר של מחרישה. וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אתא ורבינא הלכתא כדברי המיקל. ואפקינן בה הלכה למעשה שהלכה כרבי שמעון בהלכות שבת כולן ואין הלכה כרבי יהודה אלא במוקצה מחמת איסור. ואשכחנן ר' יוחנן דאמר מודה ר' שמעון בזה. דגרסינן בפרק כירה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לר' שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שדולק הואיל והוקצה לאיסורו והוקצה למצוותו. ומוקצה מחמת חסרון כיס דברי הכל מוקצה הוא ואסור. וקשיא לן הדא הילכתא דאמרינן בפרק כירה (דף מו.) כי אתא ר' יצחק בר יוסף אמר [רבי יוחנן] הלכה כר' יהודה, וריב"ל אמר הילכתא כר"ש וכו' וצריכא עיונא. ואם יש לומר הא ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה, הא ריב"ל פליג עליה ואמר הילכתא כר"ש. ואע"ג דאמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון וליה לא ס"ל, וא"ל אביי לרב יוסף ואת לא הסברא דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה, הני כולהו שמעתתא לא דייקינן [והא במסקנא דיקא וכואתה עבדינן עובארא].. מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת. ומבעיא לן האי דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת, או דילמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך השבת מפירין, אלמא הפרת נדרים כל אותו היום בלבד. וסלקא כתנאי דתניא הפרת נדרים כל היום, ר' יוסי בר' יהודה ורבי אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת. והילכתא הפרת נדרים כל היום בלבד דגרסינן בפרק נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה פי' שמועה זו. והכי פסקה לה [התם] ר"ש בן פזי אריב"ל אין הלכה כאותו הזוג. ונשאלין **לנדרים לצורך השבת.** ומיבעיא לן בשלא היה לו פנאי מערב שבת, או דילמא אפילו היה לו פנאי. ופשטנא אפילו היה לו פנאי (מערב) [מבעוד] יום והוה אפשר להו לישאל. נשאלין בשבת ושפיר דמי. [פי'] מפירין נדרים, שמפר הבעל לאשתו ונשאלין לנדרים, שאילה לחכמים. ומפרשינן בפרק נערה המאורסה סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים ביחיד מומחה בשבת ביחיד מומחה אין בשלשה [הדיוטות] לא דמחזי בי דינא. א"ל אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בלילה לא מחזי בי דינא. אמר רבא אמר רב נחמן הילכתא נשאלין נדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובין ואפילו אפשר להן מבעוד יום. **פוקקין את המאור.** פירוש מניחין בגג מקום פתוח כגון זרת הן חסר הן יתיר ליכנס ממנו אור ונקרא מאור, ותנן (פי"ג) העושה לו מאור בתחילה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור רום אצבעיים על רוחב גודל. **ואם** רוצה בשבת לסותמו מותר, ועל זה שנינו פוקקין את המאור, ופירושו סותמין את המאור כאשר פירשנו. ומודדין את המטלית ואת המקוה אם היא אמה על אמה ברום שלש, ראוי לטבול בו. **פקקו את המאור בטפיח.** פירוש טפיח, כלי חרס קטן והוא כגון פתיא. והרבים נקראין פתוותא כדגרסינן בע"ז בגמרא אילו דברים של נכרים אוסרין ואיסורן איסור הנאה (דף לג.), וכדתנן זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. **וקושרין את המקידה בגמי.** פירוש מקידה, כלי חרס כגון זה ששנינו בפרק היה מביא (את) מנחתה, היה מביא (את) פיילי של [חרס] חדשה ונותן בתוכה חצי לוג מים מן הכיור. וזו שאמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין ב' בתים וגיגית סדוקה מונחת על גבן, ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו, מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. וכך פירושו, היה שם ב' בתים, והילקטי מלשון תל המתלקט והוא כמין קיר חוצץ ביניהן. וגיגית כלי כמין פתיא סדוק או כמין כפישא מפולשת, והיה קבוע בכותל חלול פתוח. ובאותה שבת היה המת מוטל בבית אחד, ובבית האחר היו רוצים להכנס בו כהנים, ולא היו יודעים בבירור אם יש בגיגית פותח טפח ומביא את הטומאה אם לאו, שכך שנו במשנתנו טפח על טפח על רום טפח מביא את הטומאה. ועוד שנינו פרק העושה מאור (פי"ג משנה ד) לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח. **וסתמו את המאור בטפיח,** הוא כמין כלי לכסות את המאור הפתוח שלא יאהילו העומדים על הגג באותו המאור ויטמאו מן הטומאה המוטלת בתוך הבית כנגד המאור, שהיה נפתח המאור [נ"א: בפתחו של מאור] יתר ממלא מקדח גדול של לשכה שזה שיעורו ומפורש במשנתנו פרק [הנזכר], לפיכך הוצרכו לסותמו. **ואותה** הגיגית היתה בכותל גבוהה מקומת אדם ופישוט זרועותיו ולמטה מן הגג מכדי תליית אדם ופישוט זרועותיו, ולקחו מקידה שהיא כלי חרס ויש בה בכולה טפח וקשורה בגמי ושלשלוה והעמידה כנגד פי הגיגית לראות אם פי הגיגית נתמלאה, הנה יש בה טפח ומביאה הטומאה מבית לבית. ואם היא פתוחה ממלא הגיגית, נתברר שאין בגיגית פותח טפח ואינה מביאה הטומאה. **ויש אומרים** קשרו המקידה בגמי בראש הקנה ושיערו פתחה של גיגית אם יש בה פותח טפח ואם לאו. **עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב בארנא דמיאת** והיה מודד המים גובה המים ורוחבו. אמר לו אימר דאמרינן שהתירו חכמים מדידה דמצוה, כגון מדידה של מקוה שצריך לטבילת מקוה, מדידה דלאו מצוה מי אמור. א"ל מתעסק בעלמא אנא, כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני.**קונטרס אחרון גירסא** ירושלמי בראש השנה פרק אם אין מכירין בתחילתו אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת מלין אותו על פיו, חשכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו. ר' חייא אמר מטלטלין אפומא (דימלותא) [דמלייתא]. רבי מתניאה מטלטל על אבותיה דזירא. ר' (ממל) [אמי מל] על פי נשים דאמרי שמשא הוה בסוסיתא.

הדרן עלך מי שהחשיך ברוך. תהלה לאל בעתי עב דורך סליקא לה מסכת שבת. משירי אהודנו צח דורי. כי כביר מצאה ידי. מי שיכני להתחיל והוא יזכני לסיים. חזק ונתחזק הכותב לעד לא יוזק.

רב נסים גאון

אם יש בגיגית. עיקר דיליה במסכת אהלות (פי"ג משנה ו) כזית מן המת פיתחו בטפח, והמת פיתחו בד' טפחים להציל את הטומאה על הפתחים, אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח. אמר ליה אנא מתעסק בעלמא אנא. עיקר שלו כבר פירשנו בפרק כלל גדול שהמתעסק פטור לענין שבת כמו שאמרו בכריתות בפרק אבל חלב (דף יט:) אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה, מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ובגמרא דהוזרק דבני מערבא (סוף פרקא) גרסי המתעסק בשבת פטור היך עבידה אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור.

סליק מי שהחשיך **וסליקא לה מסכתא דשבת בסייעתא דשמיא**

א) כמדומה שחסר כאן לציין כסוטה דף ט' דאיתא שם לפיכך הכהן משקה אותה במקידה של חרס וכו' ע"כ שם דף ל"ב וכן מלין הערוך ערך קד.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לָא נִתְנְשֵׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְלָא תִתְנְשֵׁי מִינָן לָא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רָפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֺתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לִדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת שַׁבָּת כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֶּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָאָה מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוַּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלַאֲתָבָא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: